Oikeustapauskokoelma

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
HENRIK SAUGMANDSGAARD ØE
14 päivänä toukokuuta 2020 [1]

Asia C-30/19

Diskrimineringsombudsmannen
vastaan
Braathens Regional Aviation AB

(Ennakkoratkaisupyyntö – Högsta domstolen (korkein oikeus, Ruotsi))

Ennakkoratkaisupyyntö – Direktiivi 2000/43/EY – Rodusta tai etnisestä alkuperästä riippumaton yhdenvertainen kohtelu – 7 artikla – Oikeuksien puolustaminen – 15 artikla – Seuraamukset – Syrjintää koskeva vahingonkorvauskanne – Asian käsittelyn päättäminen suostumalla vaatimukseen – Vastaaja kieltäytyy tunnustamasta syrjintää kantajan nimenomaisesta vaatimuksesta huolimatta – Seuraamuksen ja syrjinnän välinen yhteys – Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artikla – Oikeus tehokkaaseen oikeussuojaan – Syrjinnän tapahtumista on mahdotonta saada todetuksi

I Johdanto

1. Högsta domstolenin (korkein oikeus, Ruotsi) esittämä ennakkoratkaisupyyntö koskee direktiivin 2000/43/EY [2] tulkintaa; direktiivillä kielletään rotuun ja etniseen alkuperään perustuva syrjintä ja säädetään tällaisen syrjinnän kohteeksi joutuneen henkilön oikeudesta saada tuomioistuin tutkimaan syrjinnän ja tarvittaessa toteamaan sen tapahtuneen. Ennakkoratkaisupyynnöllä pyritään tarkemmin sanottuna määrittämään, onko tällaisella henkilöllä kyseinen oikeus vahingonkorvauskanteen yhteydessä, kun vastaaja suostuu maksamaan vaaditun korvauksen muttei myönnä menetelleensä syrjivällä tavalla.

2. Tämä ongelma on noussut esille oikeusriidassa, jossa asianosaisina ovat lentomatkustaja, jota edustaa Diskrimineringsombudsmannen (Ruotsin yhdenvertaisuusvaltuutettu, jäljempänä yhdenvertaisuusvaltuutettu), ja lentoyhtiö Braathens Regional Aviation AB (jäljempänä Braathens).

3. Käsiteltävässä asiassa nousee esille erityisesti kysymys siitä, toteutuvatko sellaisessa kansallisessa menettelytavassa, jossa vastaaja voi päättää asian käsittelyn suostumalla syrjintää koskevaan vahingonkorvausvaatimukseen ilman, että sen tarvitsee kuitenkaan tunnustaa syrjintää, ja ilman, että kantaja voi saada tuomioistuimen tutkimaan syrjinnän ja toteamaan sen

[1] Alkuperäinen kieli: ranska.

[2] Rodusta tai etnisestä alkuperästä riippumattoman yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta 29.6.2000 annettu neuvoston direktiivi (EYVL 2000, L 180, s. 22).

tapahtuneen, täysimääräisesti kantajalle direktiivin 2000/43 perusteella kuuluvat oikeudet, kun kyseistä direktiiviä luetaan yhdessä Euroopan unionin perusoikeuskirjan (jäljempänä perusoikeuskirja) kanssa.

4. Jäljempänä tässä ratkaisuehdotuksessa esittämistäni syistä katson, että tähän kysymykseen on vastattava kieltävästi.

5. Unionin tuomioistuimen on tarkasteltava tässä asiassa sitä harkintavaltaa, joka jäsenvaltioilla on käytettävissään, kun ne antavat menettelysääntönsä, ottaen huomioon direktiivin 2000/43 vaatimukset, kun direktiiviä luetaan yhdessä perusoikeuskirjan kanssa.

6. Ehdotan arviointini päätteeksi, että unionin tuomioistuin toteaa, että henkilön, joka katsoo joutuneensa syrjityksi etnisen alkuperän perusteella, on saatava tuomioistuin tutkimaan syrjinnän ja tarvittaessa toteamaan syrjinnän tapahtuneen, ellei vastaaja tunnusta syrjintää. Tätä oikeutta ei pidä evätä häneltä riidanratkaisumenettelyllä.

II Asiaa koskevat oikeussäännöt

A Unionin oikeus

7. Direktiivin 2000/43 johdanto-osan 19 ja 26 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”(19) Rotuun tai etniseen alkuperään perustuvan syrjinnän kohteeksi joutuneille ihmisille olisi taattava riittävä oikeudellinen suoja. Tehokkaamman suojelun turvaamiseksi järjestöillä tai oikeushenkilöillä olisi myös oltava valtuudet aloittaa, jos jäsenvaltiot niin päättävät, menettely joko uhrin puolesta tai häntä tukeakseen, sanotun kuitenkaan rajoittamatta tuomioistuimissa edustamista ja puolustamista koskevien kansallisten menettelysääntöjen soveltamista.

– –

(26) Jäsenvaltioiden olisi säädettävä tehokkaista, oikeasuhteisista ja varoittavista seuraamuksista, joita sovelletaan, jos tämän direktiivin mukaisia velvoitteita ei noudateta.”

8. Kyseisen direktiivin 1 artiklassa, jonka otsikko on ”Tarkoitus”, säädetään seuraavaa:

”Tämän direktiivin tarkoituksena on luoda puitteet rotuun ja etniseen alkuperään perustuvan syrjinnän torjumiselle yhdenvertaisen kohtelun periaatteen toteuttamiseksi jäsenvaltioissa.”

9. Direktiivin 2 artiklan, jonka otsikkona on ”Syrjinnän käsite”, 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Tässä direktiivissä yhdenvertaisen kohtelun periaatteella tarkoitetaan, ettei minkäänlaista rotuun tai etniseen alkuperään perustuvaa välitöntä tai välillistä syrjintää saa esiintyä.”

10. Saman direktiivin 7 artiklassa, jonka otsikko on ”Oikeuksien puolustaminen”, säädetään seuraavaa:

”1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että tämän direktiivin mukaisten velvoitteiden täytäntöönpanoon tarkoitetut oikeudelliset ja/tai hallinnolliset menettelyt, mukaan lukien

jäsenvaltioiden aiheellisina pitämät sovittelumenettelyt, ovat – myös sen työsuhteen päätyttyä, jossa syrjinnän väitetään tapahtuneen – kaikkien niiden henkilöiden käytettävissä, jotka katsovat tulleensa kohdelluiksi väärin sen vuoksi, että heihin ei ole sovellettu yhdenvertaisen kohtelun periaatetta.

2. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että yhdistykset, järjestöt ja muut oikeushenkilöt, joilla kansallisessa lainsäädännössä vahvistettujen perusteiden mukaisesti on oikeutettua etua sen varmistamisesta, että tämän direktiivin säännöksiä noudatetaan, voivat aloittaa tämän direktiivin mukaisten velvoitteiden täytäntöönpanemiseksi säädetyn oikeudellisen ja/tai hallinnollisen menettelyn kantajan puolesta tai häntä tukeakseen tämän suostumuksella.

3. Mitä 1 ja 2 kohdassa säädetään ei rajoita sellaisten kansallisten sääntöjen noudattamista, joilla säädellään yhdenvertaisen kohtelun periaatetta koskevien kanteiden nostamisen määräaikoja.”

11. Direktiivin 2000/43 8 artiklassa, jonka otsikko on ”Todistustaakka”, säädetään seuraavaa:

”1. Jäsenvaltioiden on kansallisen oikeudenkäyttöjärjestelmänsä mukaisesti toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että kun henkilö, joka katsoo kärsineensä vääryyttä sen vuoksi, että häneen ei ole sovellettu yhdenvertaisen kohtelun periaatetta, esittää tuomioistuimessa tai muussa toimivaltaisessa viranomaisessa tosiseikkoja, joiden perusteella voidaan olettaa tapahtuneen välitöntä tai välillistä syrjintää, vastaajan on näytettävä toteen, ettei yhdenvertaisen kohtelun periaatetta ei ole rikottu.

– –

3. Mitä 1 kohdassa säädetään, ei sovelleta rikosoikeudellisiin menettelyihin.

– –”

12. Kyseisen direktiivin 15 artiklassa, jonka otsikko on ”Seuraamukset”, säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on säädettävä tämän direktiivin mukaisesti annettujen kansallisten säännösten rikkomiseen sovellettavista seuraamuksista, ja niiden on toteutettava kaikki tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että niitä sovelletaan. Seuraamusten, joihin saattaa kuulua korvausten maksaminen uhrille, on oltava tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia. – –”

B Ruotsin oikeus

13. Ruotsin yhdenvertaisuuslain (diskrimineringslagen 2008:567) 1 luvun 4 §:n 1 momentin mukaisesti syrjinnällä tarkoitetaan erityisesti tilannetta, jossa henkilölle aiheutetaan haittaa kohtelemalla häntä epäedullisemmin kuin toista kohdellaan tai olisi kohdeltu vastaavassa tilanteessa, jos tämä erilainen kohtelu liittyy sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun, etniseen ryhmään kuulumiseen, uskontoon tai muuhun vakaumukseen, vammaisuuteen, seksuaaliseen suuntautumiseen tai ikään.

14. Saman lain 2 luvun 12 §:n mukaan syrjintä on kiellettyä erityisesti tarjottaessa yksityis- ja perhe-elämän ulkopuolella tavaroita, palveluja tai asuntoja yleisesti saataville.

15. Yhdenvertaisuuslain 5 luvussa säädetään syrjinnästä määrättävistä seuraamuksista. Seuraamuksia ovat korvaus syrjinnästä sekä sopimusten ja muiden oikeustoimien kohtuullistaminen ja pätemättömyys.

16. Yhdenvertaisuuslain 6 luvun 1 §:n 2 momentista ilmenee, että yhdenvertaisuuslain 2 luvun 12 §:n soveltamista koskevat asiat käsitellään yleisissä tuomioistuimissa oikeudenkäymiskaaren (rättegångsbalken 1942:740) niiden säännösten mukaan, jotka koskevat oikeudenkäyntiä riita-asiassa, jossa sovinto on sallittu.

17. Oikeudenkäymiskaaren 13 luvun 1 §:n perusteella kantaja voi kyseisessä säännöksessä säädettyjen edellytysten täyttyessä nostaa suorituskanteen, jossa vaaditaan velvoittamaan vastaaja suorittamaan jokin velvoite, kuten maksamaan kantajalle rahamäärä korvauksena syrjinnästä.

18. Oikeudenkäymiskaaren 42 luvun 7 §:ssä säädetään, että vastaajan on esitettävä istunnossa vastineensa välittömästi. Vaihtoehtoisesti vastaaja voi päättää tässä vaiheessa suostua kantajan vaatimukseen. Vaatimukseen suostuminen johtaa asian käsittelyn päättymiseen. Suostumus voi perustua oikeudelliseen perusteeseen tai kantajan esille ottamaan yksittäiseen tosiseikkaan, mutta sen ei tarvitse välttämättä liittyä kantajan vaatimuksensa tueksi esittämiin perusteisiin.

19. Oikeudenkäymiskaaren 42 luvun 18 §:n mukaisesti vastaajan suostuttua kantajan vaatimuksiin tuomioistuin voi antaa tuomion kyseisen suostumuksen perusteella.

20. Oikeudenkäymiskaaren 13 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan kantaja voi nostaa vahvistuskanteen, jolla vaaditaan toteamaan tietyn oikeussuhteen olemassaolo tai puuttuminen, jos kyseiseen oikeussuhteeseen liittyy epävarmuutta ja tästä aiheutuu vahinkoa kantajalle.

III Pääasia, ennakkoratkaisukysymys ja oikeudenkäynti unionin tuomioistuimessa

21. Tukholmassa (Ruotsi) asuvalle, Chilestä peräisin olevalle matkustajalle (jäljempänä matkustaja), jonka piti matkustaa Braathensin operoimalla Ruotsin sisäisellä lennolla Göteborgista Tukholmaan heinäkuussa 2015, sekä eräälle toiselle matkustajalle tehtiin ilma-aluksen päällikön päätöksestä ylimääräinen turvatarkastus.

22. Yhdenvertaisuusvaltuutettu nosti Stockholms tingsrättissä (Tukholman käräjäoikeus, Ruotsi) kanteen, jossa vaadittiin velvoittamaan Braathens maksamaan matkustajalle 10 000 Ruotsin kruunun (noin 1 000 euron) korvaus syrjinnästä. Hän esitti kanteensa tueksi, että Braathens oli kohdistanut matkustajaan välitöntä syrjintää vastoin yhdenvertaisuuslain 2 luvun 12 §:ää ja 1 luvun 4 §:ää. Braathens oli luullut matkustajaa arabiksi ja muslimiksi, tehnyt tästä syystä hänelle ylimääräisen turvatarkastuksen ja aiheuttanut hänelle näin haittaa fyysiseen ulkonäköön ja etniseen ryhmään kuulumiseen liittyvistä syistä kohtelemalla häntä epäedullisemmin kuin muita vertailukelpoisessa tilanteessa olleita matkustajia.

23. Braathens suostui oikeuskäsittelyssä vaaditun korvauksen maksamiseen, mutta kiisti kaiken syrjinnän.

24. Yhdenvertaisuusvaltuutettu vastusti sitä, että Stockholms tingsrätt antaisi tuomion kyseisen suostumuksen perusteella tutkimatta väitetyn syrjinnän asiakysymystä. Siltä varalta, että Stockholms tingsrätt päättäisi kuitenkin jättää asiakysymyksen tutkimatta suorituskanteen [3]

[3] Kyseessä on siviilioikeudellinen kanne, jolla vaaditaan velvoitteen suorittamista aiheutetun vahingon hyvittämiseksi.

yhteydessä, yhdenvertaisuusvaltuutettu vaati ensisijaisesti, että Stockholms tingsrätt antaa vahvistustuomion, jossa se toteaa, että Braathensin on maksettava korvaus syrjinnästä syrjivän menettelynsä vuoksi, tai toissijaisesti, että Stockholms tingsrätt toteaa tällaisessa tuomiossa pelkästään, että lentoyhtiö on syrjinyt matkustajaa.

25. Stockholms tingsrätt velvoitti Braathensin antamansa tuomion tuomiolauselman 1 kohdassa maksamaan matkustajalle 10 000 Ruotsin kruunua korkoineen ja tuomiolauselman 2 kohdassa korvaamaan oikeudenkäyntikulut. Tuomiolauselman 3 kohdassa se jätti vahvistustuomion antamista koskevat yhdenvertaisuusvaltuutetun vaatimukset tutkimatta. Se katsoi, että riita-asiat, jotka koskevat käsiteltävässä asiassa kyseessä olevan kaltaisia siviilioikeudellisia oikeuksia ja velvollisuuksia, joista asianosaiset voivat sopia vapaasti, on ratkaistava asiakysymystä tutkimatta, jos kantajan vaatimuksiin suostutaan, ja se korosti, että Braathensin suostuminen vaatimuksiin sitoi sitä.

26. Svea hovrätt (Svean hovioikeus, Ruotsi) hylkäsi yhdenvertaisuusvaltuutetun tekemän valituksen ja katsoi, ettei valitusta voitu tutkia ensimmäisessä oikeusasteessa annetun tuomion tuomiolauselman 1 ja 2 kohdan osalta, että asianomainen tuomio oli annettu Ruotsin riita-asiain käsittelyä koskevia sääntöjä noudattaen ja että Braathensin kanta, joka koski väitettyä syrjivää menettelyä, oli vaatimukseen suostumisen vuoksi merkityksetön. Svea hovrätt hylkäsi myös valituksessa esitetyn vaatimuksen, joka koski vahvistustuomion antamiseen liittyvää tuomiolauselman 3 kohtaa.

27. Yhdenvertaisuusvaltuutettu valitti Svea hovrättin tuomiosta; hän vaatii Högsta domstolenia (korkein oikeus, Ruotsi) pyytämään unionin tuomioistuimelta ennakkoratkaisua, kumoamaan kyseisen tuomion, purkamaan Stockholms tingsrättin tuomion ja palauttamaan asian Stockholms tingsrättiin asiakysymyksen tutkimiseksi ainakin yhden yhdenvertaisuusvaltuutetun esittämän, vahvistustuomion antamista koskevan vaatimuksen osalta syrjinnästä maksettavaa korvausta koskevan suorituskanteen ohella. Braathens vaatii hylkäämään nämä vaatimukset.

28. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan yhdenvertaisuuslain tarkoituksena on torjua syrjintää ja edistää yhtäläisiä oikeuksia ja mahdollisuuksia sukupuolesta, sukupuoli-identiteetistä tai sukupuolen ilmaisusta, etniseen ryhmään kuulumisesta, uskonnosta tai muusta vakaumuksesta, vammaisuudesta, seksuaalisesta suuntautumisesta tai iästä riippumatta. Laki on pakottava, se kattaa useita toiminta-aloja ja sitä sovelletaan sekä julkisella että yksityisellä sektorilla; lain laadinnassa on otettu huomioon Yhdistyneiden kansakuntien ja Euroopan neuvoston yleissopimuksissa sekä direktiivin 2000/43 kaltaisissa erilaisissa Euroopan unionin säädöksissä mainitut syrjinnän perusteet, ja lainvalmistelun mukaan sen pyrkimyksenä on saada syrjinnästä määrättävistä seuraamuksista tehokkaita ja varoittavia.

29. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin lisää, että saatettaessa direktiivi 2000/43 ja erityisesti sen 15 artikla Ruotsin lainsäädännön osaksi säädettiin kaikille syrjintää harjoittaville henkilöille kyseisen lain mukaisesti määrättäviksi seuraamuksiksi korvaus (ns. syrjintäkorvaus) sekä sopimusten ja muiden oikeustoimien kohtuullistaminen ja pätemättömyys. Etenkin jokaisen, joka rikkoo lain 2 luvun 12 §:ssä vahvistettua kieltoa, on maksettava tällainen korvaus. Syrjintäkorvauksen määrä on vahvistettava jokaisessa yksittäistapauksessa siten, että korvaus on uhrille kohtuullinen ja että se edistää syrjinnän torjuntaa yhteiskunnassa, jotta varmistetaan korvauksen kaksinkertainen merkitys: vahingon hyvittäminen ja rikkomisen

ennaltaehkäisy.[4] Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin täsmentää, että kyseisen pykälän soveltamista koskevat asiat käsitellään yleisissä tuomioistuimissa noudattaen oikeudenkäymiskaaren säännöksiä, jotka koskevat oikeudenkäyntiä riita-asioissa, joissa sovinto on sallittu ja joissa asianosaiset voivat sopia oikeuksistaan vapaasti.

30. Högsta domstolen korostaa vielä muutamia kansallisesta lainsäädännöstä johtuvia menettelyllisiä seikkoja. Vastaaja voi päättää suostua kantajan vahingonkorvausvaatimukseen ilman, että sen tarvitsee esittää suostumisensa syitä tai että suostumisen tulisi perustua kantajan esittämään perusteeseen. Suostumisen ei tarvitse siis välttämättä liittyä lainkaan kantajan vaatimusten tueksi esitettyihin perusteisiin. Tällaisella suostumisella pyritään käytännössä päättämään asian käsittely ilman, että asian tutkimista tarvitsee jatkaa. Tuomioistuimen on hyväksyttävä suostumus tutkimatta todella tosiseikkoja tai oikeuskysymystä. Tällaisesta tuomiosta ei siis voida tehdä mitään varmaa päätelmää riita-asian olosuhteisiin liittyvien kantajan esittämien väitteiden perusteltavuudesta.

31. Högsta domstolen lisää, että oikeudenkäymiskaaren 13 luvun 2 §:ssä säädetyllä vahvistuskanteella pyritään asianosaisten välisen oikeussuhteen olemassaolon toteamiseen. Tätä kannetta koskeva säännös on kuitenkin valinnainen. Tuomioistuin voi tutkia, liittyykö kyseiseen oikeussuhteeseen epävarmuus ja voiko tästä epävarmuudesta aiheutua vahinkoa kantajalle erityisesti kantajan taloudellisen toiminnan suunnittelun vaikeutumisen muodossa. Tällaisen kanteen tutkimisen on siis katsottava olevan aiheellinen tosiseikkoihin nähden, ja tuomioistuimen on punnittava yhtäältä kantajan asiavaltuutta ja toisaalta vastaajalle etenkin todennäköisistä uusista menettelyistä mahdollisesti aiheutuvaa haittaa.

32. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tuo esille, että ensimmäisen ja toisen oikeusasteen tuomioistuimet ovat antaneet pääasiassa tuomion, jossa Braathens on velvoitettu maksamaan vaadittu korvaus vaatimukseen suostumisen perusteella, eikä syrjinnän tapahtumista koskevaa kysymystä voitu kyseisten tuomioistuinten mukaan tutkia vahvistusasian yhteydessä.

33. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohtii tätä ratkaisua, kun huomioon otetaan syrjinnän seuraamuksiin liittyvät direktiivin 2000/43 15 artiklan vaatimukset sekä jäsenvaltioiden velvollisuus varmistaa, että jokaisella, jonka unionin oikeudessa taattuja oikeuksia ja vapauksia on loukattu, on oikeus tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin tuomioistuimessa perusoikeuskirjan 47 artiklan mukaisesti. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan on selvitettävä, onko tuomioistuimen voitava tutkia syrjinnän tapahtumista koskeva kysymys sen asianosaisen vaatimuksesta, joka katsoo joutuneensa syrjinnän kohteeksi, ja riippuuko vastaus siitä, myöntääkö oletettu tekijä syrjinnän tapahtumisen vai ei.

34. Tässä tilanteessa Högsta domstolen päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

”Onko jäsenvaltion asiassa, joka koskee [direktiivissä 2000/43] säädetyn kiellon rikkomista ja jossa syrjinnän kohteeksi joutunut henkilö vaatii korvausta syrjinnästä, tämän henkilön vaatimuksesta aina tutkittava, onko syrjintää tapahtunut – ja tarvittaessa todettava, että syrjintää on tapahtunut

[4] Ruotsin hallitus, yhdenvertaisuusvaltuutettu ja Braathens ovat täsmentäneet, että korvaus jakautuu Högsta domstolenin oikeuskäytännön mukaisesti kahtia hyvitysosaan ja ennaltaehkäisyn vuoksi lisättävään korotukseen. Hyvitysosa on vahvistettava riittävän suureksi niin, että sen katsotaan hyvittävän syrjinnän. Sen määrää ei ole rajoitettu. Ennaltaehkäisyn vuoksi lisättävä korotus on lähtökohtaisesti yhtä suuri kuin hyvitysosa, joten lopulta vahingonkorvauksen määräksi tulee hyvitysosa kaksinkertaisena.

– riippumatta siitä, onko syrjinnästä syytetty henkilö myöntänyt syrjinnän tapahtuneen, jotta [kyseisen direktiivin] 15 artiklassa säädetyn vaatimuksen tehokkaista, oikeasuhteisista ja varoittavista seuraamuksista voidaan katsoa täyttyvän?”

35. Kirjallisia huomautuksia ovat esittäneet yhdenvertaisuusvaltuutettu, Braathens, Ruotsin ja Suomen hallitukset sekä Euroopan komissio. Suomen hallitusta lukuun ottamatta nämä asianosaiset ja muut osapuolet olivat edustettuina asianosaisten kuulemiseksi unionin tuomioistuimessa 11.2.2020 pidetyssä istunnossa.

IV Oikeudellinen arviointi

A Alustavat huomautukset

36. Kanteessa, jonka yhdenvertaisuusvaltuutettu on nostanut matkustajan nimissä, vaaditaan velvoittamaan Braathens maksamaan matkustajalle syrjintäkorvaus. Kyseisessä kanteessa on merkittävää se, ettei kanne koske pelkästään rahamäärän maksamista, vaan sillä pyritään myös saamaan Braathens tunnustamaan, että kyseinen summa maksetaan syrjinnän *vuoksi*, tai, jos Braathens ei tunnusta, pyritään saamaan tuomioistuin toteamaan, että matkustajan yhdenvertaista kohtelua koskevaa oikeutta on loukattu.

37. Braathens kieltäytyy tunnustamasta minkäänlaista syrjintää. Se on ilmoittanut olevansa valmis maksamaan, ja se on tosiasiassa maksanutkin vaaditun korvauksen, mutta ainoastaan osoittaakseen ”hyvän tahtonsa” ja välttääkseen mahdollisen pitkällisen ja kalliiksi tulevan menettelyn, jossa se joutuisi puolustautumaan syrjintää koskevilta väitteiltä.

38. Tästä syrjinnän tapahtumisen tunnustamisesta kieltäytymisestä huolimatta ensimmäisen ja toisen oikeusasteen tuomioistuimet ovat todenneet kansallisten riita-asiain käsittelyä koskevien sääntöjen mukaisesti, että yhdenvertaisuusvaltuutetun kanteessa, jonka katsottiin koskevan vain korvausvaatimusta, esitettyyn vaatimukseen suostuminen on päättänyt asian käsittelyn ja näin on siitä huolimatta, että yhdenvertaisuusvaltuutettu vaati myös syrjinnän tapahtumisen toteamista. Tuomioistuimet ovat siis määränneet maksamaan korvauksen mutta hylänneet matkustajan yhdenvertaista kohtelua koskevan oikeuden loukkaamisen toteamista koskevat yhdenvertaisuusvaltuutetun vaatimukset.

39. Korostan, että unionin tuomioistuimelle esitetyistä huomautuksista ilmenee, että tällaisen toteamuksen saamiseksi nostettavaa vahvistuskannetta koskeva säännös on valinnainen,[5] eli se ei ole ”tavanomainen” syrjintää koskevissa oikeudenkäyntiasioissa.[6] Tämän tyyppisissä asioissa korvaus syrjinnästä voidaan määrittää lähtökohtaisesti suoraan, joten vahvistuskannetta, joka edellyttää yleensä kaksivaiheista menettelyä, jossa todetaan ensin syrjinnän tapahtuminen ja vahvistetaan sitten korvaus, pidetään yleensä aiheettomana[7] eikä sitä siis oteta tutkittavaksi.

[5] Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 31 kohta.

[6] Yhdenvertaisuusvaltuutettu tuo kirjallisissa huomautuksissaan esille esittäneensä vaatimuksensa tietäen nimenomaisesti, ettei näitä vaatimuksia tavallisesti sallittaisi kansallisten menettelysääntöjen mukaisesti. Unionin tuomioistuimessa pidetyssä istunnossa käydyistä keskusteluista ilmenee niin ikään, ettei vahvistustuomion mahdollisuudesta syrjinnästä maksettavaa korvausta koskevan kanteen yhteydessä ole annettu pääasian asianosaisten ja Ruotsin hallituksen tietojen mukaan yhtään ratkaisua Högsta domstolenissa.

[7] Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 31 kohta.

Vahvistuskanne katsotaan aiheelliseksi vain, jos esimerkiksi aineellisten tai aineettomien vahinkojen laajuutta ei voida määrittää kanteen nostamishetkellä eikä kanteen käsittelyä voida lykätä vanhentumisajan vuoksi.[8]

40. Tiivistetysti voidaan todeta, että Ruotsin lainsäädännön mukaan, sellaisena kuin ensimmäisen ja toisen oikeusasteen tuomioistuimet ovat sitä pääasiassa tulkinneet, henkilö, joka katsoo joutuneensa kyseisen direktiivin 2 artiklassa tarkoitetun rotuun tai etniseen alkuperään perustuvan syrjinnän kohteeksi, ei voi käytännössä saada tuomioistuimessa korvauksen lisäksi syrjinnän tapahtumista todetuksi, jos syrjinnän oletettu tekijä suostuu maksamaan vaaditun korvauksen mutta kiistää samalla kaiken syrjinnän. Käsiteltävässä asiassa nousee esille keskeisenä kysymys siitä, voiko korvausvaatimukseen suostumisen kaltainen asian käsittelyn päättävä menettelytapa johtaa tällaiseen lopputulokseen olematta vastoin direktiivin 2000/43 vaatimuksia.

41. Korostan, että yhdenvertaisuusvaltuutetun ennakkoratkaisua pyytäneelle tuomioistuimelle tekemä valitus koskee ainoastaan tilannetta, jossa henkilö, joka katsoo joutuneensa syrjinnän kohteeksi, saa vastaajalta korvauksen *ilman*, että vastaaja *tunnustaa* syrjinnän tapahtuneen. Valitus ei siis koske tilannetta, jossa vastaaja tunnustaa tällaisen syrjinnän. Viimeksi mainitussa tilanteessa yhdenvertaisuusvaltuutettu katsoo, että kun kantajan kaikki vaatimukset on täytetty, kansallisilla tuomioistuimilla ei ole enää velvollisuutta tutkia, onko syrjintää todella tapahtunut, eikä ennakkoratkaisun pyytäminen unionin tuomioistuimelta tästä seikasta olisi hyödyllistä.

42. Pääasian olosuhteet huomioon ottaen katson, että ennakkoratkaisukysymys on tutkittava ainoastaan siitä näkökulmasta, ettei syrjintään oletetusti syyllistynyt tunnusta syrjintää.

43. Jotta voitaisiin arvioida menettelyihin liittyvää jäsenvaltioiden harkintavaltaa direktiivin 2000/43 täytäntöönpanossa, on tutkittava kyseisen direktiivin vaatimukset.

B Direktiivin 2000/43 vaatimukset

44. Kuten direktiivin 2000/43 johdanto-osasta ilmenee, direktiivillä pyritään suojelemaan kaikkia luonnollisia henkilöitä rotuun ja etniseen alkuperään perustuvalta syrjinnältä ja varmistamaan näin ihmiselle kuuluvan perusoikeuden kunnioittaminen. Direktiivillä 2000/43 konkretisoidaan siten sen kattamalla alalla yleinen syrjintäkiellon periaate, joka on vahvistettu lisäksi perusoikeuskirjan 21 artiklassa.[9] Kuten direktiivin johdanto-osan 12 perustelukappaleesta ja 3 artiklasta ilmenee, kyseinen oikeus ulottuu mitä moninaisimmille yhteiskunnan aloille. Tässä asiayhteydessä direktiivin 7 ja 15 artiklalla, jotka koskevat oikeussuojakeinoja ja sovellettavia

[8] Yhdenvertaisuusvaltuutettu antaa esimerkiksi kaksi asiaa, joissa kantaja, joka on katsonut, että hänelle on aiheutunut aineetonta vahinkoa, on pyrkinyt tuloksetta saamaan vahvistustuomion tai kanteensa asiakysymyksen käsiteltyä. *Ensimmäisessä asiassa* kantaja vaati, että unionin oikeudessa taatun henkilötietojen suojan alalla tapahtuneesta yksityisen oikeuksien loukkaamisesta johtuva valtion sopimussuhteen ulkopuolinen vastuu tunnustetaan. Asian käsitellyt tuomioistuin katsoi, *ettei vahvistuskanne* ollut *aineettomien vahinkojen* kohdalla *aiheellinen*, ja se kehotti kantajaa nostamaan suorituskanteen, jossa vaaditaan korvauksen maksamista kyseisen vahingon perusteella (Svea hovrättin 10.1.2008 asiassa Ö 9152-07 antama tuomio J. S. v. staten genom Justitiekanslern). *Toisessa asiassa* oli kyseessä seksuaalinen häirintä, ja siinä asianosaisina olivat julkisen sektorin yliopiston opiskelija ja opettaja. Valtio kiisti ensin *suorituskanteen*, jossa vaadittiin korvauksen maksamista, mutta päätti sitten suostua – mutta vain teorian tasolla – yhdenvertaisuusvaltuutetun opiskelijan nimissä esittämään vaatimukseen siitä, että tuomioistuin mainitsee nimenomaisesti, ettei valtio tunnusta väitettyä häirintää. Vaikka yhdenvertaisuusvaltuutettu oli tuonut esille, ettei opiskelijan ensisijainen intressi ollut taloudellinen, hän *ei saanut tuomioistuinta tutkimaan sitä asiakysymystä*, oliko opiskelijaan kohdistunut seksuaalista häirintää. Vaatimus ennakkoratkaisun pyytämisestä unionin tuomioistuimelta hylättiin ja ensimmäisessä oikeusasteessa annettiin tuomio ilman, että opiskelija, jonka katsottiin voittaneen asian, saattoi hakea tuomioon muutosta (Stockholms tingsrättin 5.10.2017 antama tuomio Diskrimineringsombudsmannen mot staten genom Justitiekanslern (T 16908–15)).

[9] Ks. analogisesti yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa koskevista yleisistä puitteista 27.11.2000 annetun neuvoston direktiivin 2000/78/EY (EYVL 2000, L 303, s. 16) osalta tuomio 23.4.2020 Associazione Avvocatura per i diritti LGBTI, C-507/18, EU:C:2020:289, 38 kohta).

seuraamuksia, on keskeinen asema, kun pyritään varmistamaan yhdenvertaista kohtelua koskevan oikeuden kunnioittaminen edellyttämällä, että jäsenvaltiot säätävät riittävistä oikeussuojakeinoista [10] syrjinnän kohteeksi joutuneiden henkilöiden hyväksi.

45. Direktiivin 2000/43 7 artiklassa velvoitetaan jäsenvaltiot säätämään oikeudellisista tai hallinnollisista menettelyistä, jotta henkilöt, jotka katsovat kärsineensä vahinkoa siksi, ettei yhdenvertaisen kohtelun periaatetta ole noudatettu heidän kohdallaan, voivat käyttää kyseiseen direktiivin perustuvia oikeuksiaan.

46. Mainitun direktiivin 15 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on säädettävä seuraamuksista, jotka ovat tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia ja joihin saattaa kuulua korvausten maksaminen uhrille.

47. Nämä kaksi säännöstä liittyvät toisiinsa, kuten käy ilmi uraauurtavasta tuomiosta von Colson ja Kamann [11], joka koski miesten ja naisten välisen syrjinnän kieltävän direktiivin 76/207/ETY [12] tulkintaa. Tässä tuomiossa tulkitaan erityisesti kyseisen direktiivin 6 artiklaa, joka koskee syrjinnän kohteeksi joutuneiden henkilöiden oikeutta käyttää oikeuksiaan ja jonka sanamuoto on lähellä direktiivin 2000/43 7 artiklan sanamuotoa.

48. Yhteisöjen tuomioistuin toteaa kyseisessä tuomiossa, että jäsenvaltioiden on toteutettava direktiivin 76/207 6 artiklan nojalla kansallisissa oikeusjärjestyksissään tarvittavat toimenpiteet, jotta jokainen, joka katsoo joutuneensa syrjinnän kohteeksi, voi toteuttaa oikeutensa tuomioistuinteitse, ja se täsmentää, että näiden toimenpiteiden on oltava riittävän *tehokkaita* direktiivin tavoitteiden saavuttamiseksi ja että asianomaisten henkilöiden on voitava *tosiasiallisesti* vedota näihin toimenpiteisiin kansallisissa tuomioistuimissa. Yhteisöjen tuomioistuin mainitsee esimerkkinä, että tällaiset toimenpiteet voivat olla säännöksiä, joissa säädetään riittävästä rahallisesta korvauksesta ja mahdollisesti lisäksi myös sakoista. [13]

49. Yhteisöjen tuomioistuin lisää, että seuraamuksella on lisäksi oltava syrjinnän tekijään *todellinen ehkäisevä vaikutus*. [14]

50. Unionin lainsäätäjä on ottanut kyseisen tuomion ja sitä seuranneen oikeuskäytännön huomioon yhdenvertaisen kohtelun alalla antamissaan uusissa direktiiveissä, [15] joihin myös direktiivi 2000/43 kuuluu.

[10] Ks. direktiivin 2000/43 johdanto-osan 19 perustelukappale.

[11] Tuomio 10.4.1984 (14/83, EU:C:1984:153).

[12] Miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen toteuttamisesta mahdollisuuksissa työhön, ammatilliseen koulutukseen ja uralla etenemiseen sekä työoloissa 9.2.1976 annettu neuvoston direktiivi (EYVL 1976, L 39, s. 40).

[13] Tuomio 10.4.1984, von Colson ja Kamann (14/83, EU:C:1984:153, 18 kohta).

[14] Tuomio 10.4.1984, von Colson ja Kamann (14/83, EU:C:1984:153, 23 kohta).

[15] Ks. direktiivi 2000/78, miesten ja naisten yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta tavaroiden ja palvelujen saatavuuden ja tarjonnan alalla 13.12.2004 annettu neuvoston direktiivi 2004/113/EY (EUVL 2004, L 373, s. 37), miesten ja naisten yhtäläisten mahdollisuuksien ja yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta työhön ja ammattiin liittyvissä asioissa 5.7.2006 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2006/54/EY (EUVL 2006, L 204, s. 23) ja miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen soveltamisesta itsenäisiin ammatinharjoittajiin sekä neuvoston direktiivin 86/613/ETY kumoamisesta 7.7.2010 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2010/41/EU (EUVL 2010, L 180, s. 1).

51. Unionin lainsäätäjä on siis antanut selkeyden vuoksi yhden artiklan sijaan kaksi erillistä artiklaa, tässä tapauksessa direktiivin 2000/43 7 ja 15 artiklan. Nämä koskevat ”oikeuksien puolustamista”, oikeudelliset tai hallinnolliset menettelyt mukaan lukien, sekä ”seuraamuksia”. [16]

52. Unionin tuomioistuin on täsmentänyt oikeuskäytännössään näiden käsitteiden luonnetta. Tuon esille, että samoja tehokkuuden ja tosiasiallisuuden käsitteitä on käytetty sekä oikeuksien puolustamisen [17] että seuraamusten [18] luonnehdinnassa.

53. Oikeuksien puolustamisen osalta unionin tuomioistuin viittaa yleensä tehokasta oikeussuojaa koskevaan oikeuteen. [19]

54. Unionin tuomioistuin on tulkinnut säännöstä, joka on laadittu täsmälleen samoin kuin direktiivin 2003/43 7 artikla, eli direktiivin 2000/78 9 artiklaa. [20] Se on todennut, että kyseisessä 9 artiklassa säädetään vastaavasta oikeudesta tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin kuin perusoikeuskirjan 47 artiklan ensimmäisessä kohdassa. [21] Viimeksi mainitun määräyksen mukaan jokaisella, jonka unionin oikeudessa taattuja oikeuksia ja vapauksia on loukattu, on oltava käytettävissään oikeussuojakeinot tuomioistuimessa.

55. Korostan, että vaikka kyseessä on primaarioikeudessa vahvistettu perusoikeus, johon jokainen voi vedota, unionin lainsäätäjä on katsonut tarpeelliseksi vahvistaa sen direktiivissä 2000/43, kuten muissakin yhdenvertaisen kohtelun alalla annetuissa direktiiveissä, säätämällä, että se on pantava täytäntöön menettelyllisin keinoin. Nämä keinot muistuttavat muutoksenhakukeinoja, joista jäsenvaltioiden on säädettävä SEU 19 artiklan 1 kohdan toisen alakohdan nojalla tehokkaan oikeussuojan takaamiseksi unionin oikeuteen kuuluvilla aloilla.

56. Unionin tuomioistuin toteaakin tuomiossa Leitner, [22] että yhdenvertaisuuden periaatteen noudattaminen edellyttää syrjinnän – kyseisessä tapauksessa ikään perustuvan syrjinnän – kohteeksi joutuneiden henkilöiden osalta sitä, että ”heille on *taattava* heidän yhdenvertaista kohtelua koskevaan oikeuteensa liittyvä tehokas oikeussuoja” [23].

[16] Nämä säännökset sisältyvät direktiivin 2000/78 9 ja 17 artiklaan; direktiivin 2004/113 8 ja 14 artiklaan; direktiivin 2006/54 17, 18 ja 25 artiklaan sekä direktiivin 2010/41 9 ja 10 artiklaan. Vaikka eri direktiiveissä käytetyt käsitteet poikkeavat hieman toisistaan, erot eivät ole merkityksellisiä nyt tehtävän arvioinnin kannalta.

[17] Ks. tuomio 8.11.1990, Dekker (C-177/88, EU:C:1990:383, 23 kohta); tuomio 2.8.1993, Marshall (C-271/91, EU:C:1993:335, 22 ja 24 kohta); tuomio 22.4.1997, Draehmpaehl (C-180/95, EU:C:1997:208, 39 kohta); tuomio 10.7.2008, Feryn (C-54/07, EU:C:2008:397, 37 kohta); tuomio 25.4.2013, Asociația Accept (C-81/12, EU:C:2013:275, 63 kohta) ja tuomio 17.12.2015, Arjona Camacho (C-407/14, EU:C:2015:831, 31 kohta).

[18] Ks. tuomio 2.8.1993, Marshall (C-271/91, EU:C:1993:335, 22 kohta); tuomio 22.4.1997, Draehmpaehl (C-180/95, EU:C:1997:208, 25 kohta); tuomio 10.7.2008, Feryn (C-54/07, EU:C:2008:397, 38 kohta) ja tuomio 25.4.2013, Asociația Accept (C-81/12, EU:C:2013:275, 73 kohta).

[19] Ks. direktiivin 2000/43 osalta tuomio 10.7.2008, Feryn (C-54/07, EU:C:2008:397, 37 kohta).

[20] Tuomio 8.5.2019, Leitner (C-396/17, EU:C:2019:375).

[21] Ks. vastaavasti tuomio 8.5.2019, Leitner (C-396/17, EU:C:2019:375, 61 kohta).

[22] Tuomio 8.5.2019 (C-396/17, EU:C:2019:375, 62 kohta).

[23] Kursivointi tässä.

57. Tästä seuraa, että henkilön, joka katsoo tulleensa syrjityksi etnisen alkuperänsä perusteella, on voitava direktiivin 2000/43 7 artiklan nojalla vedota tuomioistuimessa yhdenvertaista kohtelua koskevaan oikeuteensa, jotta tuomioistuin tutkii, onko syrjintää tapahtunut, ja takaa henkilön oikeuden kunnioittamisen. [24]

58. Lainsäätäjä on vielä vahvistanut sellaisen henkilön oikeussuojaa, joka katsoo joutuneensa syrjinnän kohteeksi, helpottamalla näytön esittämistä. Direktiivin 2000/43 8 artiklassa säädetäänkin, että kun henkilö, joka katsoo joutuneensa syrjinnän kohteeksi, esittää tosiseikkoja, joiden perusteella syrjinnän voidaan olettaa tapahtuneen, on vastaajan näytettävä toteen, ettei yhdenvertaisen kohtelun periaatetta ole rikottu.

59. Unionin tuomioistuin on korostanut direktiivin 2000/43 15 artiklassa säädetyistä seuraamuksista, kun kyseessä ovat olleet tämän artiklan kanssa analogiset säännökset, että jäsenvaltioiden on ensinnäkin varmistettava, että uhri voi saada *täysimääräisen hyvityksen* [25] aiheutuneesta vahingosta. Korvaukselle ei siis voi asettaa enimmäismäärää. [26]

60. Seuraamuksilla on oltava toiseksi todellinen *varoittava* vaikutus. [27] Ne eivät siis voi olla puhtaasti vertauskuvallisia, [28] ja niiden on oltava ankaruudeltaan oikeassa suhteessa loukkausten vakavuuteen nähden [29] suhteellisuusperiaatetta kuitenkin noudattaen. [30] Julkistamistoimilla katsotaan voivan olla varoittava vaikutus. [31] Seuraamuksilla voi myös olla rangaistusluonne. [32]

61. Korostan, että vaikka oikeussuojan ja seuraamusten on oltava tehokkaita ja tosiasiallisia, jäsenvaltioilla on kuitenkin vapaus valita asianmukaisiksi katsomansa toimenpiteet edellyttäen, että ne pystyvät saavuttamaan niiden avulla unionin oikeudessa tavoitellut tulokset. [33]

62. Käsiteltävässä asiassa on kyse nimenomaan tämän valinnanvapauden laajuudesta suhteessa unionin lainsäätäjän direktiivissä 2000/43 asettamiin velvoitteisiin.

[24] Oikeus saada asiansa käsitellyksi tuomioistuimessa yhdenvertaista kohtelua koskevan oikeuden käyttämiseksi on tuotu esille ehdotuksessa neuvoston direktiiviksi rodusta tai etnisestä alkuperästä riippumattoman yhtäläisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta (KOM(1999) 566 lopullinen). Se vastaa tehokkaita oikeussuojakeinoja koskevaan oikeuteen liittyvää vakiintunutta oikeuskäytäntöä; ks. viimeisimpänä uudelleenkäsittelyn johdosta 26.3.2020 annettu tuomio Simpson ja HG v. neuvosto ja komissio (C-542/18 RX-II ja C-543/18 RX-II, EU:C:2020:232, 55 kohta).

[25] Ks. tuomio 2.8.1993, Marshall (C-271/91, EU:C:1993:335, 26, 31 ja 34 kohta) ja tuomio 17.12.2015, Arjona Camacho (C-407/14, EU:C:2015:831, 33 ja 37 kohta).

[26] Ks. tuomio 2.8.1993, Marshall (C-271/91, EU:C:1993:335, 30 ja 32 kohta).

[27] Ks. tuomio 8.11.1990, Dekker (C-177/88, EU:C:1990:383, 23 kohta); tuomio 2.8.1993, Marshall (C-271/91, EU:C:1993:335, 24 kohta); tuomio 22.4.1997, Draehmpaehl (C-180/95, EU:C:1997:208, 40 kohta); tuomio 25.4.2013, Asociaţia Accept (C-81/12, EU:C:2013:275, 63 kohta) ja tuomio 17.12.2015, Arjona Camacho (C-407/14, EU:C:2015:831, 31 kohta). Huomautan, että tämä seuraamuksen kaksinkertainen merkitys näkyy direktiivin 2006/54 kahdessa erillisessä artiklassa eli 18 ja 25 artiklassa, joiden otsikot ovat ”Korvaus tai hyvitys” ja ”Seuraamukset”. Termiä ”seuraamus” käytetäänkin jäljempänä vain toimenpiteistä, joilla on pelkästään varoittava vaikutus.

[28] Ks. tuomio 25.4.2013, Asociaţia Accept (C-81/12, EU:C:2013:275, 64 kohta).

[29] Ks. tuomio 25.4.2013, Asociaţia Accept (C-81/12, EU:C:2013:275, 63 kohta).

[30] Ks. tuomio 25.4.2013, Asociaţia Accept (C-81/12, EU:C:2013:275, 63 kohta).

[31] Ks. tuomio 25.4.2013, Asociaţia Accept (C-81/12, EU:C:2013:275, 68 kohta).

[32] Ks. tuomio 17.12.2015, Arjona Camacho (C-407/14, EU:C:2015:831, 40 kohta).

[33] Ks. tuomio 8.11.1990, Dekker (C-177/88, EU:C:1990:383, 26 kohta); tuomio 2.8.1993, Marshall (C-271/91, EU:C:1993:335, 23 kohta); tuomio 10.7.2008, Feryn (C-54/07, EU:C:2008:397, 37 kohta); tuomio 25.4.2013, Asociaţia Accept (C-81/12, EU:C:2013:275, 61 kohta) ja tuomio 17.12.2015, Arjona Camacho (C-407/14, EU:C:2015:831, 30 kohta).

63. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen selityksistä ilmenee, että pääasiassa kyseessä olevan kaltaisella seuraamusjärjestelmällä pyritään yhtäältä hyvittämään uhrille aiheutunut vahinko ja toisaalta rankaisemaan syrjinnän tekijää siten, ettei tämä menettelisi syrjivällä tavalla enää jatkossa. Lisäksi säädetään oikeussuojakeinosta – suorituskanteesta – seuraamusten täytäntöönpanoa varten.

64. Braathens, Ruotsin hallitus ja komissio päättelevät tästä, että tällainen seuraamusten ja oikeussuojakeinojen järjestelmä, johon sisältyy menettelytapa, jossa korvausvaatimukseen suostuminen päättää asian käsittelyn, täyttää direktiivissä 2000/43 säädetyt vaatimukset.

65. Katson puolestani yhdenvertaisuusvaltuutetun tavoin, toisin kuin Braathens, Ruotsin hallitus ja komissio, ettei näin ole.

C Menettelylliseen itsemääräämisoikeuteen kohdistuvat direktiivin 2000/43 vaikutukset

66. Muistutan, että menettelyllisen itsemääräämisoikeuden periaatteen ja vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan on niin, että asiaa koskevan unionin sääntelyn puuttuessa kunkin jäsenvaltion asiana on sisäisessä oikeusjärjestyksessään määrittää toimivaltaiset tuomioistuimet ja antaa menettelysäännöt niitä oikeussuojakeinoja varten, joilla pyritään turvaamaan yksityisillä oikeussubjekteilla unionin oikeuden perusteella olevat oikeudet.[34]

67. Jäsenvaltioiden on noudatettava tätä vapautta käyttäessään vastaavuus- ja tehokkuusperiaatetta eli ensin mainitun osalta niillä on velvollisuus varmistaa, etteivät nämä menettelysäännöt ole epäedullisempia kuin menettelysäännöt, jotka koskevat samankaltaisia jäsenvaltion sisäiseen oikeuteen perustuvia vaatimuksia, ja jälkimmäisen osalta niillä on velvollisuus varmistaa, etteivät nämä menettelysäännöt ole sellaisia, että unionin oikeusjärjestyksessä vahvistettujen oikeuksien käyttäminen on mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa.

68. Unionin tuomioistuin on joutunut käyttämään useiden asioiden yhteydessä toistakin kriteeriä, joka koskee tehokasta oikeussuojaa, joka vahvistetaan lisäksi perusoikeuskirjan 47 artiklassa.[35] Tässä kriteerissä tarkastellaan, varmistetaanko asianomaisen jäsenvaltion sisäisessä oikeudessa tehokas oikeussuoja niin, että asianomainen henkilö voi vedota tuomioistuimessa unionin oikeuteen perustuviin oikeuksiin. Tämän kriteerin katsotaan olevan pakottavin. Sitä voidaan rajoittaa ainoastaan perusoikeuskirjan 52 artiklan 1 kohdan nojalla eli sillä edellytyksellä, että rajoittamisesta säädetään lailla ja että rajoittamisessa kunnioitetaan perusoikeuskirjassa vahvistettujen oikeuksien ja vapauksien keskeistä sisältöä sekä suhteellisuusperiaatetta.

69. Näitä kumpaakin kriteeriä sovelletaan tavallisesti sen mukaan, liittyvätkö kulloinkin tarkastellut säännöt perusoikeuskirjan 47 artiklassa tarkoitettuun tehokasta oikeussuojaa koskevaan oikeuteen.[36]

[34] Ks. mm. tuomio 16.12.1976, Rewe-Zentralfinanz ja Rewe-Zentral (33/76, EU:C:1976:188) ja tuomio 13.3.2007, Unibet (C-432/05, EU:C:2007:163, 39 kohta; jäljempänä tuomio Unibet).

[35] Ks. mm. tuomio 15.9.2016, Star Storage ym. (C-439/14 ja C-488/14, EU:C:2016:688) ja tuomio 8.11.2016, Lesoochranárske zoskupenie VLK (C-243/15, EU:C:2016:838).

[36] Ks. asian havainnollistamiseksi *ensinnäkin* pelkän menettelyllistä itsemääräämisoikeutta koskevan kriteerin soveltamisesta tuomio 27.2.2003, Santex (C-327/00, EU:C:2003:109) ja tuomio 6.10.2015, Târşia (C-69/14, EU:C:2015:662); *toiseksi* pelkän tehokasta oikeussuojaa koskevan kriteerin soveltamisesta tuomio 15.9.2016, Star Storage ym. (C-439/14 ja C-488/14, EU:C:2016:688) ja tuomio 8.11.2016, Lesoochranárske zoskupenie VLK (C-243/15, EU:C:2016:838) ja *kolmanneksi* molempien kriteerien soveltamisesta tuomio 18.3.2010, Alassini ym. (C-317/08–C-320/08, EU:C:2010:146).

70. Koska käsiteltävä asia koskee seuraamusten ja oikeussuojakeinojen alalla annettuja johdetun oikeuden säännöksiä, joilla pyritään varmistamaan tehokas oikeussuoja, on nähdäkseni sovellettava tehokasta oikeussuojaa koskevaa kriteeriä.

71. Katson kuitenkin, ettei tässä tapauksessa ole tarpeen soveltaa molempia kriteerejä, sillä tehokkuuden käsite yhdistyy menettelyllisen itsemääräämisoikeuden periaatteen yhteydessä tehokkaan oikeussuojan käsitteeseen.

72. Jäsenvaltiot voivat siis antaa vapaasti asianmukaisiksi katsomiaan menettelysääntöjä direktiiviin 2000/43 perustuvia vaatimuksia noudattaen.

73. Tuon tältä osin esille, että direktiivin 2000/43 7, 8 ja 15 artiklaan, luettuina yhdessä perusoikeuskirjan 47 artiklan kanssa, sisältyy nimenomaisia tai implisiittisiä sääntelyyn liittyviä määräyksiä.

74. Ensinnäkin direktiivin 7 ja 15 artiklan mukaisesti jäsenvaltioiden on säädettävä oikeussuojakeinoista sekä hyvitystoimenpiteistä ja seuraamuksista, joilla voidaan varmistaa tehokas oikeussuoja. Toiseksi mainitun direktiivin 8 artiklassa säädetään nimenomaisesti todistustaakkaa koskevasta menettelysäännöstä.

75. Tarkastelen jäljempänä niitä käytännön vaikutuksia, joita tästä aiheutuu jäsenvaltioiden tämän direktiivin perusteella hyväksymille toimenpiteille seuraamusten alalla (1 osio) ja oikeussuojakeinojen alalla (2 osio) sekä yleisemmin jäsenvaltioiden toimivallalle säätää määräämisperiaatteeseen perustuvista menettelytavoista, joilla helpotetaan riitojen ratkaisua (3 osio).

1. Jäsenvaltioiden ”vapaus” päättää seuraamustoimenpiteistä

76. Tämän ratkaisuehdotuksen alaviitteessä 34 mainitun vakiintuneen oikeuskäytännön perusteella jäsenvaltiot voivat käyttää harkintavaltaa valitessaan asianmukaisiksi katsomansa seuraamukset. Yhteisöjen tuomioistuin on todennut tuomiossa Feryn[37], ettei direktiivissä 2000/43 velvoiteta säätämään määrätyistä seuraamuksista, vaan niille jätetään vapaus valita eri vaihtoehdoista, jotka soveltuvat direktiivissä vahvistetun tavoitteen saavuttamiseen.

77. Kyseisessä tuomiossa oli kyse työnhakijoiden valinnassa tapahtuneesta syrjinnästä, ja yhteisöjen tuomioistuin täsmensi sen 39 kohdassa, että seuraamukset voivat koostua siitä, että tuomioistuin tai toimivaltainen hallinnollinen viranomainen toteaa syrjintää tapahtuneen yhdistettynä riittävään tiedottamiseen, työnantajalle annettavasta syrjiväksi todetun toiminnan lopettamista koskevasta määräyksestä yhdistettynä tarvittaessa uhkasakkoon tai menettelyä ajaneelle elimelle myönnettävästä vahingonkorvauksesta korkoineen.[38]

78. Jäsenvaltio voi siis säätää erityisesti vahingonkorvauksen ja korkojen maksamisesta seuraamuksena, ja syrjinnän toteaminen on vain yksi muista tarjolla olevista seuraamusvaihtoehdoista.

37 Tuomio 10.7.2008 (C-54/07, EU:C:2008:397, 37 kohta).

38 Tuomio 10.7.2008, Feryn (C-54/07, EU:C:2008:397).

79. Kyseisestä tuomiosta ilmenee kuitenkin, että määrätty seuraamus liittyy läheisesti syrjinnän tapahtumiseen.[39] Mainittua tuomiota ei voida tulkita siten, että korvaus voi olla direktiivin 2000/43 15 artiklaan perustuva tehokas seuraamus ilman, että syrjintään oletetusti syyllistynyt tunnustaa yhdenvertaista kohtelua koskevan oikeuden loukkaamisen tai hallinto- tai oikeusviranomainen toteaa sen.

80. Katson, että korvauksen maksamisen ja yhdenvertaista kohtelua koskevan oikeuden loukkaamisen välisen yhteyden, joka perustuu loukkaamisen tunnustamiseen tai toteamiseen, puuttuminen on vastoin sekä seuraamuksen hyvitystehtävää että sen varoittavaa tehtävää.

a) Seuraamuksen hyvitystehtävä

81. Yhteisöjen tuomioistuin totesi tuomiossa Marshall, että rahallinen hyvitys voi olla yhdenvertaisen kohtelun – tuossa tapauksessa naisten ja miesten välisen tasa-arvon – palauttamiseksi valittu toimenpide, ja se korosti, että hyvityksen on oltava riittävä aiheutuneeseen vahinkoon nähden.[40]

82. Mutta miten voitaisiin hyvittää aiheutunut vahinko, jos vahinkoa ei tunnusteta tai todeta?

83. Tämä kysymys nousee esille erityisesti, kun kyseessä on aineeton vahinko, kuten käsiteltävässä asiassa. Vaikuttaa siltä, ettei rahamäärän maksaminen ole yleensä itsessään riittävä keino aiheutuneen vahingon hyvittämiseen. Kuten yhdenvertaisuusvaltuutettu tuo esille, matkustajan ensisijainen intressi ei ole taloudellinen, kuten ei yleensäkään hänen edustamillaan syrjinnän uhreilla.

84. Jos vastaaja maksaa vaaditun rahamäärän mutta kieltäytyy samalla tunnustamasta vahinkoa, vahingonkärsijä saa toki rahat, mutta koska rahat eivät liity aiheutuneeseen vahinkoon, niillä ei ole yhteyttä vahingonkärsijän todellisiin kokemuksiin. Jos tuomioistuin mainitsee vastoin kantajan tahtoa tuomiossaan, ettei syrjintää tunnusteta,[41] eikä ota itsekään kantaa väitetyn syrjinnän tosiasialliseen tapahtumiseen, ei syrjintää ole oikeuden kannalta tapahtunut.

85. Seuraamustoimenpiteen, tässä tapauksessa korvauksen, ja syrjinnän tapahtumisen välisen yhteyden osoittamisen välttämättömyys on vahvistettu Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä.

86. Muistutan, että perusoikeuskirjan 52 artiklan 3 kohdan mukaisesti on niin, että siltä osin kuin perusoikeuskirjan oikeudet vastaavat Roomassa 4.11.1950 allekirjoitetussa ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyssä yleissopimuksessa (jäljempänä Euroopan ihmisoikeussopimus) taattuja oikeuksia, niiden merkitys ja ulottuvuus ovat samat kuin mainitussa yleissopimuksessa.

87. Perusoikeuskirjan 47 artiklaan kirjattu oikeus tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin vastaa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 ja 13 artiklassa vahvistettuja oikeuksia eli oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja oikeutta tehokkaaseen oikeussuojakeinoon.[42] Lisäksi

[39] Oikeuden ja hyvitystoimenpiteen välistä lähteistä yhteyttä korostaa van Gerven, W., artikkelissaan ”Of rights, remedies and procedures”, CMLRev, 2000, osa 37, s. 525: ”The close link between right and remedy lies in the fact that a right must necessarily give rise to a remedy which allows the right to be enforced through the judicial process.”

[40] Ks. vastaavasti tuomio 2.8.1993, Marshall (C-271/91, EU:C:1993:335, 30 ja 34 kohta).

[41] Ensimmäisessä oikeusasteessa annettuun tuomioon sisältyy tässä tapauksessa tällainen maininta.

[42] Ks. Euroopan unionin perusoikeuskirjan selitykset (EUVL 2007, C 303, s. 17), selitys 47 artiklaan.

oikeus rodusta ja etnisestä alkuperästä riippumattomaan yhtäläiseen kohteluun, joka pyritään suojaamaan direktiivillä 2000/43 ja joka on kirjattu perusoikeuskirjan 21 artiklaan, vastaa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 14 artiklaa.[43] Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntöön on siis tarkoituksenmukaista viitata tällä alalla.

88. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on katsonut, että henkilö, joka katsoo joutuneensa syrjinnän kohteeksi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 34 artiklassa[44] tarkoitetulla tavalla ja joka vaatii tämän hyvittämiseksi korvausta, voi menettää uhrin asemansa vain, jos kaksi edellytystä täyttyy. Hänen on saatava vaadittu korvaus, mutta kansallisten viranomaisten on myös tunnustettava väitetty Euroopan ihmisoikeussopimuksen rikkominen.[45]

89. Pidän tätä oikeuskäytäntöä merkityksellisenä direktiivissä 2000/43 tarkoitetun syrjinnän uhrien kannalta. Kyseisessä direktiivissä käytetty ilmaus ”henkilö, joka katsoo kärsineensä vääryyttä,” vastaa Euroopan ihmisoikeussopimuksessa tarkoitettua henkilöä, joka ”väittää” tulleensa syrjityksi.[46]

90. Jos tätä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntöä sovelletaan pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa asiassa, on asianomaisen henkilön saadakseen todellisen hyvityksen aiheutuneesta vahingosta voitava vaatia tuomioistuinta toteamaan, että hän on tullut syrjityksi. Tästä oikeuskäytännöstä ilmenee, miten tärkeää henkilölle, joka katsoo kärsineensä vääryyttä sen vuoksi, että häneen ei ole sovellettu yhdenvertaisen kohtelun periaatetta, maksettavan korvauksen ja hänen yhdenvertaista kohtelua koskevan oikeutensa loukkaamisen välisen yhteyden toteaminen on.

91. Ruotsin hallituksen ja Braathensin näkemys, jonka mukaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntö ei ole merkityksellinen kahden yksityisen, tässä tapauksessa yksityisen yrityksen ja yksityisen henkilön välisessä oikeusriidassa, sillä se koskee ainoastaan valtion ja yksityisen välisiä suhteita, ei voi menestyä.

92. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön perusteella tehtäviä päätelmiä, jotka koskevat perusoikeuksien loukkaamisen kieltoa, voidaan nimittäin soveltaa myös yksityisten välisissä suhteissa sopimusvaltioille kyseisessä yleissopimuksessa määrättyjen niin sanottujen ”positiivisten velvoitteiden” kautta; sopimusvaltioilla on erityisesti positiivinen velvoite varmistaa, ettei yksityinen syrji toista yksityistä käyttäessään kyseisen yleissopimuksen mukaisia oikeuksiaan.[47] Toisaalta Euroopan ihmisoikeussopimuksessa määrättyjä rajoituksia, jotka koskevat siinä määrättyjen oikeuksien soveltamisalaa,[48] ei voida joka tapauksessa soveltaa

43 Ks. Euroopan unionin perusoikeuskirjan selitykset (EUVL 2007, C 303, s. 17), selitys 21 artiklaan.

44 Euroopan ihmisoikeussopimuksen 34 artiklan mukaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuin voi ottaa vastaan valituksia, joissa yksityishenkilö väittää jonkin ”korkeista sopimuspuolista loukanneen heidän yleissopimuksessa tai sen pöytäkirjoissa tunnustettuja oikeuksiaan”.

45 Ks. mm. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 25.11.2004, Nardone v. Italia (CE:ECHR:2004:1125DEC003436802, oikeudellista arviointia koskevan osion 1 kohta) ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 7.6.2012, Centro Europa 7.S.R.L ja Di Stefano v. Italia (CE:ECHR:2012:0607JUD003843309, 81 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen sekä 87 ja 88 kohta).

46 Huomautan, että direktiivin 2000/43 johdanto-osan 24 perustelukappaleessa ja valmisteluasiakirjoissa käytetään käsitettä ”uhri”.

47 Ks. vastaavasti Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 12.4.2016, R.B. v. Unkari (CE:ECHR:2016:0412JUD006460212, 81 kohta).

48 Muistutan esimerkiksi, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen 14 artiklassa määrättyä syrjintäkiellon periaatetta sovelletaan vain yhdessä jonkin toisen kyseisessä yleissopimuksessa määrätyn oikeuden tai vapauden kanssa. Perusoikeuskirjan 52 artiklan 3 kohdan toisen virkkeen mukaisesti mikään ei myöskään estä säätämästä unionin oikeudessa laajemmista oikeuksista.

perusoikeuskirjassa vahvistettuihin vastaaviin oikeuksiin, ellei perusoikeuskirjassa määrätä tällaisista rajoituksista. Unionin tuomioistuin on lisäksi tulkinnut perusoikeuskirjan 21 ja 47 artiklaa useissa yksityisten välisissä oikeusriidoissa. [49]

93. Tästä seuraa, että kun oikeusriidassa on kyseessä etniseen alkuperään perustuva syrjintä, matkustajan kaltaisen kantajan on voitava saada todetuksi, että pääasiassa kyseessä olevan lentoyhtiön kaltaiselta yksityiseltä yritykseltä vaadittu korvaus johtuu tällaisesta syrjinnästä. Jos viimeksi mainittu suostuu korvausvaatimukseen syrjintää tunnustamatta, kantajana olevan henkilön, joka katsoo kärsineensä vääryyttä, on voitava vaatia tuomioistuinta tutkimaan syrjinnän tapahtumisen.

94. Syrjinnän tunnustamiseen tai toteamiseen perustuva yhteys korvauksen ja syrjinnän tapahtumisen välillä on tärkeää, jotta syrjinnän kohteeksi joutunut henkilö voisi saada riittävän hyvityksen ja jotta seuraamus voisi täyttää lisäksi sen toisenkin tehtävän eli varoittavan tehtävän direktiivin 2000/43 15 artiklan mukaisesti.

b) Seuraamuksen varoittava tehtävä

95. Varmistettaessa, että seuraamus täyttää varoittavan tehtävänsä sekä vastaajan että muiden samankaltaiseen syrjintään syyllistyvien kohdalla, sovelletaan samanlaisia näkökohtia, joita käyn läpi edellä a osiossa ja jotka koskevat seuraamuksen ja loukatun oikeuden välisen, loukkauksen tunnustamiseen tai toteamiseen perustuvan yhteyden välttämättömyyttä.

96. Miten rahamäärän maksamisella voisi nimittäin olla riittävä varoittava vaikutus vastaajaan, jotta vastaaja ei toista syrjivää menettelyään ja jotta näin ehkäistään vastaajan tai muiden henkilöiden harjoittama uusi syrjintä, ellei vastaaja tunnusta menetelleensä kyseisellä tavalla eikä tuomioistuin totea syrjinnän tapahtumista?

97. Suomen hallitus väittää, että syrjinnän tekijä tulee tietoiseksi teostaan maksamalla korotetun korvauksen, mikä estää sitä toistamasta samaa syrjivää menettelyä jatkossa. Juuri tätä tietoiseksi tulemista ei kuitenkaan tapahdu, jos vastaaja kieltäytyy tunnustamasta minkäänlaista syrjintää, kuten käsiteltävässä asiassa, ja jos vaaditulla määrällä ei ole sille suurta taloudellista merkitystä. [50]

98. Ellei seuraamus liity selvästi syrjivään menettelyyn, on todettava, että varoittava vaikutus heikkenee tuntuvasti. Syrjintään syyllistyneelle saattaa tulla kiusaus sivuuttaa seuraamus jatkossa ja toistaa samat menettelyt, koska sitä ei ole rangaistu syrjinnästä.

99. Jos vastaaja voi vahingonkorvausvaatimuksen yhteydessä pidättyä korvauksen maksamalla tunnustamasta minkäänlaista syrjintää eikä tuomioistuin voi todeta sen tapahtumista, viedään direktiivissä 2000/43 säädetyiltä toimenpiteiltä laajalti niiden tehokas vaikutus eikä syrjintää voitaisi torjua tehokkaasti, koska se olisi helppo jättää huomiotta.

100. Tällöin vastaaja voisi tietyllä tavalla ”ostaa” syrjivän menettelynsä, jota ei tunnustettaisi eikä todettaisi.

[49] Vaikka ehdotan unionin tuomioistuimelle, ettei perusoikeuskirjan 21 ja 47 artiklaa sovelleta suoraan, vaan direktiiviä 2000/43 tulkitaan näiden artiklojen valossa, korostan unionin tuomioistuimen todenneen, että näillä artikloilla on horisontaalinen välitön oikeusvaikutus, joten niitä voidaan soveltaa tällä tavoin suoraan kahden yksityisen oikeussubjektin välisessä oikeusriidassa. Ks. tuomio 17.4.2018, Egenberger (C-414/16, EU:C:2018:257, 76 kohta) ja tuomio 22.1.2019, Cresco Investigation (C-193/17, EU:C:2019:43, 76 kohta).

[50] Ottamatta kantaa seuraamuksen suuruuden riittävyyteen huomautan, että Braathens itsekin korostaa vaaditun korvauksen hyvin pientä määrää.

101. Vastaavasti yhdenvertaista kohtelua koskevan perusoikeuden loukkaamisen tunnustaminen tai toteaminen voivat kannustaa vastaajaa jättämään jatkossa menettelemättä samalla tavalla syrjivästi. Varoittavaa vaikutusta voidaan lisäksi vahvistaa tiedottamalla asiasta tai jopa julkistamalla asia.

102. Kehotan siis unionin tuomioistuinta toteamaan, että seuraamuksen ja syrjinnän olemassaolon välillä on oltava yhteys joko niin, että syrjintään syyllistynyt tunnustaa syrjinnän tai oikeus- tai hallintoviranomainen toteaa sen, jotta seuraamus voisi täyttää täysimääräisesti hyvitystehtävänsä ja varoittavan tehtävänsä direktiivin 2000/43 7 ja 15 artiklan mukaisesti.

2. ”Vapaus” päättää oikeussuojakeinoista

103. Edellä esitetyt, syrjinnän tunnustamiseen tai toteamiseen liittyvät näkökohdat ovat merkityksellisiä myös selvitettäessä, ovatko tehokkaat ja tosiasialliset oikeussuojakeinot olemassa direktiivin 2000/43 7 artiklan mukaisesti. Kyseessä on nimittäin saman ongelman kaksi puolta: tehokkaiden seuraamusten säätämisen laiminlyönti näkyy oikeussuojakeinojen tehokkuuden heikentämisenä.

104. Kuten totean tämän ratkaisuehdotuksen 71 kohdassa, tehokkuuden käsite yhdistyy tässä tehokkaan oikeussuojan käsitteeseen.

105. Vaikka jäsenvaltiot voivat valita lähtökohtaisesti vapaasti oikeussuojakeinot ja niihin sovellettavat menettelytavat, näillä ei saa loukata oikeutta tehokkaaseen oikeussuojaan, josta säädetään direktiivin 2000/43 7 artiklassa, luettuna yhdessä perusoikeuskirjan 47 artiklan kanssa.

106. Braathensin mukaan tuomiosta Unibet ilmenee, ettei jäsenvaltioiden tarvitse säätää erillisestä oikeussuojakeinosta osoittaakseen kansallisen lainsäädännön olevan unionin oikeuden mukainen. Se päättelee tästä, että Ruotsin prosessilainsäädännössä säädetyn suorituskanteen kaltainen oikeussuojakeino ja siihen liittyvät menettelytavat, tässä tapauksessa asian käsittelyn päättävä vaatimukseen suostuminen, ovat unionin oikeuden mukaisia.

107. Muistutan tästä, ettei unionin oikeudella ole tietenkään tarkoitus luoda muita oikeussuojakeinoja kuin mistä kansallisessa lainsäädännössä säädetään. Kyseisestä tuomiosta ilmenee kuitenkin, että tätä seikkaa sovelletaan sillä edellytyksellä, että oikeussuojakeinoista on säädetty kansallisessa lainsäädännössä – vaikkakin toissijaisesti – sen varmistamiseksi, että yksityisten unionin oikeuteen perustuvia oikeuksia kunnioitetaan. [51]

108. Unionin tuomioistuimelle esitetystä asiakirja-aineistosta ilmenee, että jos vastaaja päättää suostua kantajan korvausvaatimukseen ja kiistää samalla menetelleensä syrjivästi, kantajalla ei ole käytännössä mahdollisuutta saada tuomioistuinta tutkimaan eikä myöskään toteamaan syrjintää edes toissijaisesti.

109. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on tietenkin tutkittava, onko kansallisen lainsäädännön vaikutus todella tämä. Tuon joka tapauksessa esille, että ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen ennakkoratkaisupyynnössään antamien selvitysten mukaan syrjinnän tapahtumisen toteamiseksi nostettava vahvistuskanne on valinnainen menettely ja sen kohtalo on

[51] Ks. vastaavasti tuomio Unibet, 42 ja 56 kohta.

sen aiheellisuudesta päättävän tuomioistuimen käsissä, niin ettei henkilöllä, joka katsoo kärsineensä vääryyttä, ole *oikeutta*[52] saada syrjinnän tapahtumista tutkituksi ja tarvittaessa todetuksi.

110. On todettava, ettei tällainen tilanne tarjoa henkilölle, joka katsoo kärsineensä vääryyttä, taetta oikeudesta saada syrjinnän tapahtuminen todetuksi tuomioistuimessa direktiivin 2000/43 7 artiklan ja perusoikeuskirjan 47 artiklan mukaisesti.[53]

111. Sovellettava kriteeri on tiukka. Henkilöllä, joka katsoo kärsineensä vääryyttä, on oltava oikeus saada asiansa käsitellyksi tuomioistuimessa. Tämä oikeus saada asiansa käsitellyksi tuomioistuimessa muodostaa itse asiassa direktiivin 2000/43 7 artiklassa ja perusoikeuskirjan 47 artiklassa tarkoitetun tehokasta oikeussuojaa koskevan oikeuden olennaisen sisällön, joten asian käsittelyn päättävä menettelytapa, joka johtaa siihen, ettei syrjintää tunnusteta eikä todeta, ei täytä perusoikeuskirjan 52 artiklan 1 kohdan mukaista kriteeriä.[54]

112. Sen lisäksi, että asian käsittelyn päättävä menettelytapa voi estää oikeuden saada asiansa käsitellyksi tuomioistuimessa direktiivin 2000/43 7 artiklassa ja perusoikeuskirjan 47 artiklassa edellytetyn mukaisesti, haluan huomauttaa, että jos tällainen menettelytapa päättää kanteen käsittelyn ilman, että vastaaja on tunnustanut syrjinnän tapahtumista, saattaa se estää myös direktiivin 2000/43 8 artiklan, jolla pyritään vahvistamaan oikeussuojaa, tehokkaan soveltamisen.

113. Muistutan, että kyseisen artiklan mukaan on niin, että kun henkilö, joka katsoo kärsineensä vääryyttä, esittää tuomioistuimessa tai muussa toimivaltaisessa viranomaisessa tosiseikkoja, joiden perusteella voidaan olettaa tapahtuneen syrjintää, vastaajan on näytettävä toteen, ettei yhdenvertaisen kohtelun periaatetta ole rikottu.

114. Henkilö, joka katsoo kärsineensä vääryyttä, ei voi edes esittää tällaisia tosiseikkoja tuomioistuimessa, koska hänen kanteensa käsittely keskeytetään vaatimukseen suostumisen vaiheessa.

115. Vaikka yhdenvertaisuusvaltuutettu katsoi, että hänen oli tarjottava apuaan matkustajalle tämän esille ottaman syrjintään liittyvän ongelman vuoksi, toimivaltainen tuomioistuin ei nimittäin tutkinut, oliko matkustaja esittänyt tosiseikkoja, joiden perusteella syrjinnän voidaan olettaa tapahtuneen. Ensimmäisen ja toisen oikeusasteen tuomioistuimet ovat katsoneet, että kantajan vaatimus oli hyväksytty, joten mitään tutkittavaa ei enää jäänyt. Matkustaja ei siis ole voinut saada asiaansa käsitellyksi syrjinnän tapahtumista koskevan kysymyksen osalta.

116. Tällaisessa tilanteessa on todettava, että direktiivin 2000/43 8 artiklalta viedään sen tehokas vaikutus ja henkilöltä, joka katsoo kärsineensä vääryyttä, kielletään mahdollisuus tulla kuulluksi yhden olennaisen vaatimuksensa osalta.

[52] Ks. vastaavasti tuomio 25.4.2013, Asociația Accept (C-81/12, EU:C:2013:275, 69 kohta), josta ilmenee, ettei pelkällä jäsenvaltion sisäisen oikeuden mukaisen vahingonkorvauskanteen olemassaololla voida sellaisenaan korjata seuraamuksen tehokkuudessa mahdollisesti olevia puutteita, ellei kyseinen oikeussuojakeino voi johtaa käytännössä mihinkään asiassa sovellettavien kansallisen oikeuden sääntöjen vuoksi.

[53] Ks. vastaavasti tuomio 8.5.2019, Leitner (C-396/17, EU:C:2019:375, 62 kohta) ja tämän ratkaisuehdotuksen 56 kohta.

[54] Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 68 kohta.

117. Braathens, Ruotsin hallitus ja komissio tuovat vielä esille, että sen arvioimiseksi, voidaanko pääasiassa kyseessä olevan kaltaisilla menettelysäännöillä varmistaa unionin oikeuden tehokkuus, on näitä menettelysääntöjä tarkasteltava koko asianomaisen jäsenvaltion sisäiseen oikeuteen nähden ja ottaen erityisesti huomioon muut olemassa olevat oikeussuojakeinot,[55] tässä tapauksessa rikoslainsäädännössä lainvastaisen syrjinnän torjumiseksi säädetyt oikeussuojakeinot.

118. Tuon tässä yhteydessä esille, ettei direktiivi 2000/43 koske rikosoikeudellisia menettelyitä[56] eikä myöskään ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin ole niitä maininnut, vaan se on korostanut kyseisen direktiivin täytäntöönpanoon tarkoitettuja siviilioikeudellisia oikeussuojakeinoja. Rikossyytteen nostamisen mahdollisuudesta on kuitenkin keskusteltu istunnossa unionin tuomioistuimen esitettyä Ruotsin hallitukselle kysymyksen kirjallisesti vastattavaksi. Ruotsin hallitus tuo esille, että lainvastaisesta syrjinnästä voidaan käynnistää syytetoimet. Ruotsin hallitus täsmentää, että jollei syyttäjä käynnistä tällaisia syytetoimia yksityisen tehtyä poliisille rikosilmoituksen, yksityisellä on mahdollisuus nostaa syyte asianomistajana. Yhdenvertaisuusvaltuutettu ei kiistä rikossyytteen mahdollisuutta, mutta korostaa, että rikossyytteen menestymismahdollisuudet ovat heikot, kun huomioon otetaan valtion varojen käyttäminen, mikä rajoittaa syytetoimiin johtavien asioiden lukumäärää, sekä se, että yksityisen on vaikea esittää vaadittuja todisteita.

119. Tällaisen menettelyn käynnistämisen helppoudesta tai vaikeudesta riippumatta huomautan kuitenkin, ettei tällainen oikeussuojakeino anna aihetta katsoa, että henkilöllä, joka katsoo kärsineensä vääryyttä, on direktiivin 2000/43 8 artiklassa tarkoitettu tehokas oikeussuoja.

120. Rikossyytteeseen kuuluu nimittäin erinäisiä todisteluun liittyviä rajoituksia, jotka direktiivissä 2000/43 on haluttu nimenomaisesti välttää syrjinnän kohteeksi joutuneen henkilön kohdalla siviilioikeudellisen kanteen yhteydessä.[57] Direktiivissä todistustaakka on siis nimenomaisesti käännetty *kyseisen henkilön hyväksi*, minkä pyrkimyksenä on auttaa häntä saamaan hänen yhdenvertaista kohtelua koskevan oikeutensa loukkaaminen todetuksi.

121. Syytetoimen olemassaolo ei siis joka tapauksessa korjaa sellaisen siviilioikeudellisen oikeussuojakeinon puuttumista, joka vastaa direktiivin 2000/43 8 artiklassa säädettyjä todistelusääntöjä, niin että syrjinnän tapahtuminen saataisiin todetuksi vaatimukseen suostumisen yhteydessä, kun vastaaja ei tunnusta syrjintää.

3. ”Vapaus” päättää määräämisperiaatteeseen perustuvasta nopeasta riitojenratkaisutavasta

122. Braathens katsoo, että asianomaisen jäsenvaltion lainsäädännössä säädetty menettelytapa, jossa korvausvaatimukseen suostuminen päättää asian käsittelyn, on hyvää oikeudenhoitoa, sillä sen ansiosta riidat voidaan ratkaista nopeasti määräämisperiaatteen mukaisesti. Menettelytapa on sen mukaan erityisen hyödyllinen vaadittujen rahamäärien perusteella ”vähäisiksi vaatimuksiksi” luokiteltavien riitojen yhteydessä, ja se auttaa välttämään tuomioistuinten ruuhkautumisen, kun riidat voidaan ratkaista sovittelemalla.

[55] Ne tukeutuvat tässä tuomion Unibet 54 kohtaan.

[56] Direktiivi 2000/43 ei vaikuta todistelua koskeviin sääntöihin rikosoikeuden alalla, kuten ilmenee direktiivin 8 artiklan 3 kohdasta.

[57] Ks. myös ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esittämät väitteet tämän ratkaisuehdotuksen 29 kohdassa.

123. Hyvästä oikeudenhoidosta huolehtiminen on kyllä legitiimi päämäärä unionin oikeudessa,[58] mutta pidän edellä tekemääni arviointia täysin yhdenmukaisena tämän päämäärän kanssa.

124. Unionin oikeudessa tunnetaan jokainen Braathensin mainitsemista menettelyllisistä välineistä. Määräämisperiaate, jonka mukaisesti aloitteen tekeminen oikeudenkäynnissä on asianosaisten tehtävä ja tuomioistuimen valtaa ottaa viran puolesta esiin perusteita rajoittaa sen velvollisuus pitäytyä riita-asian kohteessa ja perustaa päätöksensä sille esitettyihin tosiseikkoihin, on hyväksytty menettelylliseksi välineeksi valtaosassa jäsenvaltioista.[59] Sovintoratkaisu on puolestaan tehty mahdolliseksi direktiivin 2000/43 7 artiklassa mainitsemalla jäsenvaltioiden mahdollisuudesta säätää sovintomenettelyitä. Lisäksi sovintoratkaisuun kannustetaan nimenomaisesti vähäisiä vaatimuksia koskevassa asetuksessa[60].

125. Nämä välineet eivät kuitenkaan ole millään tavalla esteenä tässä arvioinnissa ehdotetun kaltaiselle direktiivin 2000/43 tulkinnalle.

126. Määräämisperiaatetta, johon Braathens tukeutuu, sovellettaessa on pidettävä mielessä direktiivissä 2000/43 vahvistetut oikeudet.

127. Kun matkustajan kaltainen henkilö, joka katsoo kärsineensä vääryyttä, vaatii korvausta syrjinnästä sekä tämän syrjinnän tunnustamista, sovintoratkaisu voidaan näin ollen tehdä ainoastaan sillä edellytyksellä, että toinen osapuoli suostuu vähintäänkin hänen vaatimuksensa molempiin osiin.

128. Vaatimuksen kohdetta ei voida rajata korvauksen maksamiseen loukkaamatta direktiivin 2000/43 tarkoitusta. Kuten on osoitettu, oikeus saada syrjinnän tapahtuminen todetuksi tuomioistuimessa, jos syrjintä kiistetään, on keskeistä kyseisessä direktiivissä, kun sitä tarkastellaan yhdessä perusoikeuskirjan 47 artiklan kanssa, ja se koskee direktiivillä suojatun oikeuden olennaista sisältöä. Tämän oikeuden rajoittaminen ei siis täyttäisi yhtä perusoikeuskirjan 52 artiklan 1 kohdan edellytyksistä.[61]

129. Jollei sovintoon päästä, on direktiivin 2000/43 arvioinnin perusteella, kun sitä luetaan yhdessä perusoikeuskirjan 47 artiklan kanssa, todettava, että kantajan on voitava vedota yhdenvertaista kohtelua koskevaan oikeuteensa tuomioistuimessa niin, että tuomioistuin tutkii syrjinnän ja tarvittaessa toteaa sen tapahtumisen.

[58] Ks. tuomio 18.3.2010, Alassini ym. (C-317/08–C-320/08, EU:C:2010:146, 64 kohta) ja tuomio 6.9.2012, Trade Agency (C-619/10, EU:C:2012:531, 57 ja 58 kohta).

[59] Ks. vastaavasti tuomio 14.12.1995, van Schijndel ja van Veen (C-430/93 ja C-431/93, EU:C:1995:441, 21 kohta) ja tuomio 7.6.2007, van der Weerd ym. (C-222/05–C-225/05, EU:C:2007:318, 35 kohta).

[60] Eurooppalaisesta vähäisiin vaatimuksiin sovellettavasta menettelystä 11.7.2007 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 861/2007 (EUVL 2007, L 199, s. 1). Ks. myös näkemykset, jotka unionin tuomioistuin esittää 18.3.2010 antamassaan tuomiossa Alassini ym. (C-317/08–C-320/08, EU:C:2010:146, 64 kohta) ja joiden mukaan kansallisilla säännöksillä pyritään riitojen nopeampaan ja kustannuksiltaan edullisempaan ratkaisemiseen sekä tuomioistuinten työtaakan vähentämiseen, ja siten niillä tavoitellaan yleisen edun mukaisia legitiimejä päämääriä.

[61] Ks. a contrario tilanteesta, jossa kansallinen menettelysääntö ei vaikuta tehokasta oikeussuojaa koskevan oikeuden olennaiseen sisältöön, tuomio 18.3.2010, Alassini ym. (C-317/08–C-320/08, EU:C:2010:146, 65 kohta).

V Ratkaisuehdotus

130. Ehdotan siis, että unionin tuomioistuin vastaa Högsta domstolenin esittämään ennakkoratkaisukysymykseen seuraavasti:

Rodusta tai etnisestä alkuperästä riippumattoman yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta 29.6.2000 annetun neuvoston direktiivin 2000/43/EY säännöksiä ja erityisesti sen 7, 8 ja 15 artiklaa, luettuina yhdessä Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artiklan kanssa, on tulkittava siten, että etniseen alkuperään perustuvan syrjinnän kiellon rikkomista koskevassa asiassa, jossa henkilö, joka katsoo kärsineensä vahinkoa, vaatii korvausta syrjinnästä, kyseisellä henkilöllä on oikeus saada tuomioistuin tutkimaan tämä syrjintä ja tarvittaessa toteamaan sen tapahtuminen, jos syrjinnästä epäilty suostuu maksamaan korvauksen mutta kieltäytyy tunnustamasta syrjintää. Korvausvaatimukseen suostumisen kaltainen asian käsittelyn päättävä menettelytapa ei saa johtaa muuhun lopputulokseen.